

Eduskunnan tarkastusvaliokunta

Lausuntopyyntö O 48/2019

Lausunto eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisusta säädösehdotusten vaikutusten arvioinnin kehittamisestä 1/2020

Eduskunnan tarkastusvaliokunta on selvittänyt säädösehdotusten vaikutusarviointien nykytilaa ja kehittämistarpeita tutkimushankkeella ja pyytänyt sisäministeriöltä lausuntoa selvityksestä sekä erityisesti siinä esitetyistä kehittämissuosituksista. Lisäksi ministeriöltä on pyydetty arviota sen toimialaan kuuluvan lainvalmistelun ongelmakohdista ja kehittämistarpeista. Sisäministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua selvityksestä ja tuo lausuntopyynnön johdosta esiin seuraavaa.

Säädösvalmistelun ja vaikutusten arvioinnin nykytila ja kehittämistarpeet sisäministeriössä

Sisäministeriössä toteutettiin vuonna 2019 ministeriön säädösvalmistelun arviointi- ja kehittämishanke, jossa yhtenä kokonaisuutena tarkasteltiin vaikutusarviointeja ja niiden nykytilaa sekä kehittämistarpeita erityisesti sisäministeriön näkökulmasta. Hankkeen perusteella voidaan todeta, että sisäministeriön säädösvalmistelun vahvuuksia ovat:

- valmistelijoiden ammattitaito, sitoutuneisuus ja joustavuus;
- sitoutuminen hyvän lainvalmistelun periaatteisiin sekä lainvalmistelun laadun seurantaan ja kehittämiseen;
- ministeriön osastojen hyvä yhteistyö useampaa osastoa koskevissa säädöshankkeissa ja säädösvalmistelun kehittämisessä;
- pitkän aikavälin lainsäädäntösuunnitelma ministeriön lainvalmistelutyön johtamisen, seurannan ja avoimuuden perustana ja tukena;
- hyvä yhteistyö eduskunnan kanssa sekä
- pitkäaikaisessa käytännön säädösvalmistelutyössä saavutettu erityisosaaminen sisäministeriön toimialojen perus- ja ihmisoikeuskysymyksissä ja sitoutuneisuus tämän osaamisen ylläpitoon ja kehittämiseen.

Hankkeen havaintojen pohjalta tehtiin useita kehittämis ehdotuksia, jotka ovat osin saman suuntaisia nyt lausuttavana olevan selvityksen kehittämis ehdotusten kanssa. Ministeriön kehittämis hankkeen pohjalta esitetyt kehittämis suositukset liittyivät muun muassa säädös valmistelutehtäviä hoitavan henkilöstön riittävyyden, pysyvyyden ja osaamisen vahvistamiseen; työtilojen ja työvälineiden kehittämiseen; säädös hankkeiden aikataulutusten ja hankehallinnan kehittämiseen; säädös valmistelun suunnittelun ja johtamisen kehittämiseen; vahvan perustuslaki- ja perus- ja ihmisoikeusosaamisen ylläpitoon; vaikutus arvioinnin kehittämiseen; viestinnän, osallistamisen ja sidosryhmäyhteistyön kehittämiseen säädös hankkeissa sekä lainvalmistelun digitaalisatio- ja tekoälyhankkeisiin osallistumiseen.

Vaikutus arviointien osalta yleisesti suurimpina haasteina on hahmottaa, minkälaisia kaikkia vaikutuksia tulisi arvioida ja miten arviot tulisi jäsentää. Erityisesti taloudellisten vaikutusten arvioinnille asetetaan varsin korkeat vaatimukset, joista erityisenä haasteena on pidetty riittävän tarkkojen kvantitatiivisten arvioiden esittämistä. Lisäksi viime vuosina on tullut jatkuvasti esiin uusia arvioitavia vaikutuslajeja, ja tällä hetkellä puuttuu kattava eri vaikutuslajit käsittävä vaikutus arviointiopas. Sisäministeriön hallinnonalalla omana erityiskysymyksenään ovat myös kansalliseen turvallisuuteen liittyvät vaikutukset ja niiden riittävä huomioiminen niin sisäministeriön kuin muiden ministeriöiden lakihankkeissa.

Haasteita liittyy myös vaikutusten arvioinnissa hyödynnettävien relevanttien, luotettavien ja objektiivisten lähteiden valikoitumiseen sekä yleisesti vaikutus arvioinnin lähteisiin kohdistuvan lähdekritiikin toteuttamiseen. Lisäksi arviointien toteuttamista vaikeuttaa yhteiskunnan monimuotoisuus ja monimutkaistuminen sekä ennustamattomuuden lisääntyminen, jolloin vaikutuksia ei aina pystytä ennakoimaan. Myös lainvalmistelun aikataulujen kiireellisyys ja käytännössä usein yhdelle virkamiehelle kasautuva vastuu vaikutusten arvioinnin toteuttamisesta ovat omiaan vaikeuttamaan laadukkaiden vaikutus arviointien toteuttamista.

Vaikutus arviointien kehittämiseksi sisäministeriön säädös valmistelun arviointi- ja kehittämis hankkeen pohjalta ehdotettiin lainsäädännön arviointineuvoston lausuntojen seurannan ja hyödyntämisen kehittämistä ministeriössä, arviointineuvoston ja ministeriön välisen vuoropuhelun vahvistamista, tutkimustiedon ja ulkopuolisen osaamisen hyödyntämiseen liittyen mahdollisuuksien ja valmiuksien kehittämistä, sekä yleistä vaikutusten arviointiin liittyvän osaamisen ja erityisesti taloudellisten vaikutusten arvioinnin kehittämistä. Lisäksi hankkeen kehittämis ehdotuksissa kiinnitettiin huomiota sen varmistamiseen, että muiden ministeriöiden valmistelemassa hallituksen esityksissä huomioidaan ja arvioidaan riittävällä tavalla sisäiseen turvallisuuteen ja ylipäättään sisäministeriön hallinnonalan toimialoihin kohdistuvat vaikutukset, sekä siihen, että ministeriössä kehitetään säädös muutosten vaikutusten tunnistamista kiinnittämällä niihin erityistä huomiota kuulemispyynnöissä ja muussa osallistamisessa sekä varaamalla riittävästi aikaa kuulemisessa tunnistettujen vaikutusten arvioinnille.

Säädösehdotusten vaikutus arviointien nykytilaa ja kehittämistarpeita koskevan selvityksen kehittämis suositukset

Vaikutus arviointiohjeiden päivittäminen

Selvityksen ensimmäisen kehittämis suosituksen mukaan vuonna 2007 julkaistut vaikutus arviointiohjeet tulee päivittää, koska nykyiset ohjeet eivät vastaa vaikutusten arvioinnille asetettavia vaatimuksia. Myös sisäministeriössä on havaittu vaikutus arviointiohjeiden päivitystarve ja ohjeiden päivittämistä pidetään kannatettavana.

Hallituksen esityksen laatimista koskevan ohjeistuksen mukaan hallituksen esityksissä on arvioitava vain olennaiset vaikutukset, mutta lainvalmistelua koskevissa ohjeistuksissa ei kerrota, mitkä ovat ne perusteet, joilla vaikutusten olennaisuutta tulisi mitata eri vaikutuslajeissa. Arviointiohjeet eivät myöskään tuo esille arviointimenetelmiä ja niiden soveltuvuutta arviointeihin eri tilanteissa. Lainsäädännön arviointineuvosto onkin toisinaan arvioinut vaikutusten olennaisuutta hallituksen esityksestä poikkeavalla tavalla.

Sisäministeriö pitääkin perusteltuna ja tarpeellisen kynnyksen tai alarajan määrittämistä ohjeistuksessa sille, milloin tietyn vaikutuslajin vaikutukset tulee arvioida ja miten kattavasti, vaikkakin tällaisen kynnyksen tai alarajan määrittämistä voidaan osin pitää haasteellisena. Kynnyksen määrittämistä voidaan pitää tarpeellisena ja kannatettavana myös olennaisimpien ja keskeisimpien vaikutusten hahmottamisen kannalta. Sisäministeriön mielestä on niin ikään kannatettavaa, että uudessa ohjeessa käsiteltäisiin myös arvioinneissa käytettäviä arviointimenetelmiä sen sijaan, että ohjeessa kuvataan ainoastaan erilaisia vaikutuslajeja.

Ohjeistuksessa tulisi käsitellä lakimuutoksesta muiden ministeriöiden toimialaan kohdistuvien vaikutusten huomioimista riittävällä tavalla osana valmistelua. Poikkihallinnollisten vaikutusten arvioinnin kehittäminen on erittäin tärkeää ottaen huomioon yhteiskunnan jatkuva monimutkaistuminen ja monimuotoisuuden lisääntyminen.

Sisäministeriössä on havaittu, että muiden hallinnonalojen säädöshankkeilla on usein sisäministeriön eri toimialoihin kohdistuvia vaikutuksia. On myös havaittu, että yksittäisen hankkeen lakimuutoksella voi olla jonkin verran esimerkiksi viranomaisvaikutuksia sisäministeriön hallinnonalalla, mutta vaikutukset eivät välttämättä ylitä ns. olennaisuuden kriteeriä, eikä niitä aina siten kirjata hallituksen esityksiin tai vaikutusarviointia ei muusta syystä ole sisällytetty esityksiin. Kuitenkin useiden eri hankkeiden kumulatiiviset vaikutukset voivat muodostua huomattaviksi ja vaikuttaa merkittävästi esimerkiksi poliisin tehtäviä lisäävästi. Olisi tärkeää riittävän aikaisessa vaiheessa tunnistaa ja tuoda esille sisäministeriön hallinnonalan eri toimialoihin muiden ministeriöiden säädöshankkeista kohdistuvat kustannus- ja muut vaikutukset. Näillä seikoilla voi olla vaikutuksia mm. lainsäädännön voimaantuloajankohdan määrittelyyn. Tällä tavoin voidaan muodostaa selkeämpi kokonaiskuva sekä sisäministeriön että muiden ministeriöiden hallinnonaloille kohdistuvista sisäministeriön ja muiden ministeriöiden säädöshankkeiden kokonaiskustannus- ja muista vaikutuksista.

Ohjeistuksen päivittämisen yhteydessä olisi perusteltua myös laatia kattava, selvityksessä ehdotetun kaltainen tarkistuslista. Tarkistuslista voisi tukea niin kokemattomien kuin kokeneidenkin valmistelijoiden vastuulla olevien hankkeiden vaikutusarviointien laadun kehittämistä. Osaamisen kehittämiseksi vaikutusarviointikoulutuksen tai -kurssin taikka verkkomateriaalin toteuttaminen kaikille säädösvalmistelijoille olisi kannatettavaa.

Lisäksi sisäministeriö pitää kannatettavana lainsäädännön jälkiarviointien huomioimista arviointiohjeessa. Jälkiarviointien kehittämistä yleisesti kannatetaan. Jälkiarviointien toteuttaminen tulisi riittävällä tavalla huomioida jo säädösvalmisteluvaiheessa.

Jälkiarvioinnin osalta on olemassa selkeä tarve ohjeistukselle ja koulutukselle.

Sisäministeriössä tunnistetaan jälkikäteen seurannan ja arvioinnin merkitys ja se on tuotu esille myös ministeriön sisäisissä ohjeissa. Sisäministeriön säädöshankkeiden vaikutusten jälkikäteen seurannan voidaan myös katsoa parantuneen viime vuosina. Merkittävimmistä hankkeista ja uudistuksista toteutetaan jälkiarviointia sisäisesti tai ulkopuolelta hankituilla tutkimuksilla. Myös selvityksessä ehdotettua eri tyyppisistä vaikutuslajeista tehtävän arviointiyhteenvedon huomioimista ohjeistuksessa voidaan pitää kannatettavana.

Kokonaisuudessaan ohjetta uudistettaessa tulisi kiinnittää huomiota arviointineuvoston lausunnoissaan esittämiin eri vaikutuslajeja koskeviin huomioihin, ja varmistaa, että ohjeistusta kehitetään lainsäädännön arviointineuvoston asettamien vaatimusten

edellyttämään suuntaan. Lisäksi vaikutusten arviointia koskeva ohjeistus ja valtioneuvoston säädösvalmistelijoille tarkoitettu koulutus muodostavat kokonaisuuden, joiden tulee tukea toisiaan.

Tiedonhallinnan vahvistaminen vaikutusarvioinnissa

Toisen kehittämissuosituksen mukaan vaikutusten arvioinnissa tulee vahvistaa tiedonhallintaa lisäämällä vuorovaikutusta poliittisten päätöksentekijöiden ja lainvalmistelijoiden sekä lainvalmistelijoiden ja sidosryhmien välillä, vahvistamalla ministeriöiden tilaajaosaamista ulkoisten selvitysten hankkimisessa sekä lisäämällä lainsäädännön jälkiarviointien määrää ja jälkiarvioinneista saatavien oppien hyödyntämistä lainvalmistelijoiden kouluttamisessa.

Sisäministeriö pitää tiedonhallintaa koskevia kehittämis ehdotuksia kannatettavina. Yhtenä vaikutustenarvioinnin keskeisenä haasteena on vastuun kasautuminen vaikutusten arviointien toteuttamisesta käytännössä yksittäiselle virkamiehelle. On kannatettavaa lisätä ja luoda sellaisia mekanismeja, joilla saadaan sääntelyn kohteena olevien tahojen näkemyksiä valmistelun tueksi. Tiedonhallintaan liittyvässä kokonaisuudessa tulisi ottaa huomioon myös hallinnonalan virastojen keskeinen rooli vaikutusten arviointien toteuttamisessa niin säädöshankkeen valmisteluvaiheessa kuin jälkiseurannassa.

Myös sisäministeriössä on tunnistettu ulkopuolisen tuen tarve erityisesti joissakin erityiskysymyksissä sekä tarve vahvistaa ulkopuolisten selvitysten hyödyntämiseen liittyvää osaamista ja luoda sisäisiä menettelytapoja ulkopuolisen osaamisen hyödyntämiseen. Ulkopuolisten tahojen suorittamien arviointien ja muiden selvitysten osalta haasteena voidaan kuitenkin pitää niiden edellyttämää rahoitusta sekä säädöshankkeiden usein varsin tiukkoja aikatauluja. Myös ulkopuolisten tahojen suorittamien vaikutusarviointien oikea-aikainen ajoittaminen säädösvalmisteluhankkeessa voi osoittautua haastavaksi. Vaikutusarviointiohjeistuksen mukaan vaikutusten arviointia tulisi tehdä valmistelun kuluessa hankkeen alusta sen viimeistelyyn asti. Valmisteltavan lainsäädännön sisältö kehittyy valmistelun edetessä ja keskeisten ehdotusten sisältö voi muuttua olennaisesti valmistelun aikana. Ulkopuolisen tahon tehdessä vaikutusarviointia tulisi sillä olla käytössä riittävän konkreettinen luonnos säädösehdotukseksi. Toisaalta ei ole järkevää ja usein aikataulukseen liittyvistä syistä mahdollistakaan tilata vaikutusarviointia vasta valmistelun loppupuolella, kun suurin osa työstä on jo tehty.

Lainsäädännön arviointineuvoston toiminnan kehittäminen

Selvityksen kolmantena kehittämissuosituksena esitetään, että lainsäädännön arviointineuvoston toimintaa tulisi kehittää joko vahvistamalla arviointineuvoston neuvontaroolia ja ministeriöiden kanssa tehtävää yhteistyötä tai esimerkiksi vahvistamalla arviointineuvoston valvontaroolia antamalla neuvostolle toimivalta palauttaa säädösehdotus ministeriölle lisävalmisteluun tilanteessa, jossa vaikutusten arviointi on puutteellisella tasolla.

Sisäministeriö katsoo, että arviointineuvoston perustaminen ja siihen liittyvä lausuntomenettely on positiivisessa mielessä nostanut esiin vaikutusten arviointiin liittyviä kysymyksiä ja kehittämistarpeita, ja se on omiaan parantamaan vaikutusten arvioinnin laatua pitkällä aikavälillä, vaikka lausuntomenettelyyn liittyviä prosesseja tuleekin edelleen kehittää. Sisäministeriön näkemyksen mukaan arviointineuvoston roolia tulisi ensisijaisesti kehittää vahvistamalla sen neuvontaroolia sekä neuvoston ja ministeriön välistä yhteistyötä lainvalmisteluprosessissa. Ministeriöt vastaavat lainvalmistelusta ja lainvalmisteluprosessista, joten tätä kehittämissuuntaa voidaan pitää parempana verrattuna ehdotukseen, jossa arviointineuvoston valvontaroolia vahvistettaisiin antamalla sille

mahdollisuus palauttaa säädösehdotus lisävalmisteluun. Lainvalmisteluprosessin onnistumisen kannalta olisi huomattavasti hyödyllisempää, mikäli vaikutusten arviointia koskevat arviointineuvoston huomiot saataisiin mahdollisimman aikaisessa valmisteluvaiheessa, mikä edistäisi lausunnoissa esitettävien havaintojen parempaa huomioon ottamista hallituksen esityksissä. Sisäministeriö pitää kannatettavana myös ehdotusta, jossa arviointineuvoston roolia vahvistettaisiin jo hankkeen suunnitteluvaiheessa. Ministeriön kannalta on myös keskeistä saada mahdollisimman aikaisessa vaiheessa tietoa siitä, että arviointineuvosto aikoo ottaa esityksen käsittelyyn. Tätä varten on tärkeää lisätä ministeriön ja arviointineuvoston välistä vuorovaikutusta, jotta arviointineuvostolla on käytettävissään riittävät tiedot käynnissä olevista hankkeista ja niiden sisällöstä.

Säädösjohtamisen vahvistaminen

Selvityksen neljäs kehittämissuositus koskee säädösjohtamisen vahvistamista ministeriöissä. Selvityksessä todetaan, että ministeriöiden säädösjohtamiseen kohdistuu voimakasta kritiikkiä, ja usein koetaan, että ministeriön ylimmät virkamiehet eivät pysty tuomaan esiin poliittisille päätöksentekijöille lainvalmistelun realiteetteja. Toisena keskeisenä ongelmana on resurssien puute. Jos resursseja ei voida lisätä, niiden käyttöä tulisi säädösjohtamisen keinoin organisoida paremmin.

Selvityksen mukaan säädösjohtamisen kannalta on ongelmallista, että ministeriöiden johtavilla virkamiehillä, kansliapäälliköillä ja osastopäälliköillä ei itsellään ole välttämättä mitään kokemusta lainvalmistelusta. Selvityksessä ehdotetaan, että kaikkiin ministeriöihin tulisi perustaa lainsäädäntöjohtajan tehtävä ja heidän asemaansa tulisi samalla selkeyttää ja vahvistaa. Selvityksessä todetaan, että lainvalmistelussa on suuria eroja paitsi ministeriöiden välillä, myös ministeriöiden sisällä eri osastojen kesken. Parempi säädösjohtaminen yhdenmukaistaisi käytäntöjä ja mahdollistaisi myös sen, että ministeriöissä voitaisiin käyttää laaja-alaisesti hyväksi vaikutusarvioinnissa tarvittavaa monitieteistä osaamista.

Sisäministeriössä säädösjohtaminen on organisoitu tavalla, joka ministeriön näkemyksen mukaan tukee hyvin sekä lainvalmistelijoita että ministeriön johtoa ja edistää yhdenmukaisia käytäntöjä ministeriössä. Kansallinen säädösvalmistelu on keskitetty poliisiosastolla, maahanmuutto-osastolla ja pelastusosastolla lainsäädäntöjohtajan johtamaan yksikköön. Lisäksi hallinto- ja kehittämisosaston oikeudellisen tuen yksikkö avustaa ministeriön johtoa säädöshankkeiden seurannassa ja säädösvalmistelun laadun kehittämisessä. Ministeriössä toimii aktiivisesti säädösvalmistelun kehittämissuositus, jossa ovat mukana osastojen lainsäädäntöjohtajat ja muut säädösvalmistelusta ministeriössä vastaavat keskeiset virkamiehet. Suositus seuraa ministeriön lainvalmistelutilannetta ja -resursseja, välittää lainvalmistelua koskevaa tietoa, kehittää ministeriön lainvalmistelun laatua ja edistää yhdenmukaisia käytäntöjä.

Selvityksessä on tuotu perustellusti esiin määrällisesti ja laadullisesti riittävien lainvalmisteluresurssien merkitys laadukkaasti valmistellun lainsäädännön kannalta. Selvityksessä todetaan lainvalmistelussa vaadittavan tiedon määrän ja lainvalmistelijoiden osaamisvaatimusten olevan suuret. Lainvalmistelun parantamisen yhdeksi keinoksi on nostettu esille lainvalmistelutapojen kehittäminen. Yksin tehtävästä virkavalmistelusta tulisi siirtyä enemmän tiimimäisempään valmisteluun. Selvityksen mukaan ministeriöissä tulisi mahdollistaa lainvalmistelijoiden erikoistuminen lainvalmistelun eri osa-alueisiin, kuten vaikutusten arviointien tekemiseen tai perus- ja ihmisoikeuksiin. Suosituksen mukaan erikoistuminen mahdollistettaisiin säädösjohtamisen vahvistamisella ja lainvalmisteluresurssien lisäämisellä.

Sisäministeriössä on merkittävämpien säädösvalmisteluhankkeiden osalta pyritty mahdollisuuksien mukaan organisoimaan hankkeet siten, että valmisteluvastuuta on jaettu

esimerkiksi kahdelle valmistelijalle, joilla on lisäksi taustatukena ns. substanssiosaajia hallinnonalan virastoista tai osastolta. Lisäksi merkittävimmät säädöshankkeet valmistellaan lähtökohtaisesti laajapohjaisissa työryhmissä.

Riittävät lainvalmisteluresurssit ja riittävä säädöshankkeelle varattava valmistelu-aika ovat lainvalmistelun kulmakiviä. Ilman niitä tarvittava vaikutusarviointi ja muutoin laadukas säädösvalmistelu eivät ole mahdollisia.

Sisäministeriö pitää säädösjohtamisen ja resurssien käytön kehittämistä tärkeänä. Lähtökohtana tulisi olla kunkin ministeriön organisaation, resurssien ja säädösvalmistelun erityispiirteet ja ministeriöiden tulisi voida kehittää lainvalmistelun johtamista ja organisaatiota omista lähtökohdistaan ja tarpeistaan.

Suurten hankkeiden valmisteluun panostaminen

Selvityksen viides kehittämissuositus koskee suurten hankkeiden valmisteluun panostamista. Selvityksen mukaan lainvalmistelun ongelmat niin yleisesti kuin vaikutusarviointien osalta tulevat pahimmillaan esiin suurissa ja merkittävässä säädöshankkeissa ja -kokonaisuuksissa. Selvityksessä suositellaan suurten hankkeiden säädösvalmistelun ja -johtamisen organisointia valtioneuvostotasolla yli ministeriörajojen esimerkiksi komiteavalmistelun tai aiemmin ehdotetun valtioneuvoston yhteisen lainvalmisteluresurssin puitteissa. Kun valtioneuvoston piirissä kehitetään suurten hankkeiden lainvalmistelua, näissä hankkeissa tulisi organisoida myös ennakkoinen vaikutusarviointi ja vaikutusten jälkiseuranta vastaavalla tasolla. Suuria hankkeita varten tulisi olla linjaukset siitä, miten lainvalmistelussa ja vaikutusarvioinnissa tarvittavat tutkimustiedot hankitaan ja toimittajat kilpailutetaan ennakko- ja jälkiarvioinnissa. Myös ministeriötasolla tulisi samalla selvittää ja koordinoida vaikutusarvioinnissa tarvittavan tutkimustiedon hankintaa ja kilpailutusta.

Sisäministeriö pitää suurten hankkeiden organisointia ja vaikutusten arviointia koskevia kehittämissuosituksia oikeasuuntaisina. Sisäministeriö katsoo, että suurten poikkihallinnollisten hankkeiden organisointiin, riittävään resursointiin ja vaikutusten arviointiin tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Tässä yhteydessä ministeriö kuitenkin toteaa, että selvityksessä viitattuun lainvalmistelun kehittämisen valmisteluryhmän vuonna 2019 tekemään ehdotukseen valtioneuvoston yhteisistä säädösvalmisteluresursseista liittyy haasteita mm. lainvalmistelun johtamisen ja kokeneiden lainvalmisteluresurssien riittävyyden näkökulmasta.

Lopuksi

Sisäministeriö pitää tärkeänä eduskunnan tarkastusvaliokunnan tutkimushankkeen havaintoja vaikutusarvioinnin nykytilanteesta ja kehittämistarpeista. Selvitys tukee hyvin valtioneuvostotasolla käynnissä olevaa vaikutusten arvioinnin kehittämistä ja säädösvalmistelun laadun yleistä kehittämistyötä, jota tehdään tiiviissä yhteistyössä ministeriöiden kesken lainvalmistelun kehittämisen yhteistyöryhmän puitteissa.

Kansliapäällikkö

Kirsi Pimiä

Hallitusneuvos

Päivi Pekkarinen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Sisäministeriö 31.08.2020 klo 17:09. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.